

UPPSALA
UNIVERSITET

”De främlingsfientliga”

En jämförande kvantitativ analys av svenska medborgare
med främlingsfientliga attityder från 1981-2012

UPPSALA UNIVERSITET
Sociologiska institutionen
Socialpsykologi C, HT-14
Kandidatuppsats, 15hp

Författare: Annelie Berggren
Handledare: Ilkka Henrik Mäkinen
Examinator: Vessela Misheva

SAMMANFATTNING

Med den bruna våg som sköljt in över Sverige och Europa har främlingsfientligheten aldrig känts mer aktuell att undersöka. I Sverige har det främlingsfientliga partiet Sverigedemokraterna fått fäste och en negativ inställning till individer födda i andra länder är en vardag för många. Syftet med denna studie var att undersöka om samma indikatorer gick att förklara främlingsfientliga attityder i dagens Sverige som i början av 80-talet. Det sätt på vilket detta har undersökts är genom en kvantitativ metod där statistik insamlad av World Values Survey stod som grund för analyserna som gjordes med hjälp av statistikprogrammet SPSS(Statistical Package for the Social Sciences). Sambandsanalyser genomfördes för att se om det gick att finna statistiska signifikanta samband mellan de oberoende variablerna utbildningsnivå, boendeortens storlek, hur stolt individen är till sin nationalitet, ålder, kön och den beroende variabeln främlingsfientlighet.

Resultatet som gick att finna i analyserna var att det på 80-talet endast var statistiskt signifikant samband mellan ålder och främlingsfientlighet där äldre tenderade att vara mer främlingsfientliga. I övrigt var främlingsfientligheten spridd mellan olika utbildningsnivåer, olika storlekar på boendeorten samt kön och stolthet över sin nationalitet. När det kom till den senare studien gick att finna att sambanden såg annorlunda ut mot 80-talet. I den studien var alla samband statistiskt signifikanta. Sambandet mellan ålder och främlingsfientlighet hade ändrat riktning där alltså yngre individer tenderade att vara mer främlingsfientliga. Utöver det gick att påvisa att främlingsfientligheten var som starkast bland individer som var stolta över sin nationalitet, bodde på mindre orter, med en lägre utbildningsnivå samt med det manliga könet.

Nyckelord: Främlingsfientlighet, kategorisering, främlingar, sympati

Innehållsförteckning

1. Inledning och Bakgrund.....	4
1.1 Syfte.....	6
1.2 Frågeställningar	6
1.3 Disposition.....	6
2. Teoretiskt ramverk	7
2.1 ”Främlingar”	7
2.2 Främlingsfientlighet utifrån ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv	9
2.3 Teoretisk diskussion	12
3. Tidigare forskning	12
3.1 Främlingsfientlighet.....	12
3.2 Kategorisering	16
4. Material och metod.....	18
4.1 Material.....	18
4.2 Variabler	19
4.2.1 Beroende variabel	19
4.2.2 Oberoende variabler.....	20
4.3 Validitet och reliabilitet	22
4.4 Metod.....	24
5. Resultat.....	25
5.1 Resultatredovisning	25
5.1.1 Redovisning av material: Båda tidpunkterna	25
5.1.2 Redovisning av material:1981	28
5.1.3 Redovisning av material: 2012	31
6. Avslutande diskussion.....	33
6.1 Sammanfattning av resultatredovisning	33

6.2 Relationen mellan resultat och tidigare forskning	36
6.3 Relationen mellan resultat och teori	37
6.4 Relationen mellan resultat och metod	38
6.5 Slutsatser.....	39
Referenser.....	42
Tryckta källor:	42
Övriga källor:.....	42

1. Inledning och Bakgrund

I efterdyningarna av årets EU-val samt det nationella riksdagsvalet har en brun våg vuxit fram. Över hela Europa har högerextrema och nationalistiska partier vuxit sig allt starkare och denna typ av åsikter har även kommit att nästla sig in allt djupare i de svenska stugorna. I EU-valen skedde även något utöver det normala då det franska främlingsfientliga partiet Front National blev det största nationella partiet i Europeiska sammanhang.¹ Även det främlingsfientliga Dansk Folkeparti blev det största nationella partiet i Danmark, med 27 procent av rösterna. Det som det senare partiet vill genomföra är att införa gränsbommar, särbehandling av utländska EU-medborgare samt ”ta tillbaka makt till Danmark”. Likt andra främlingsfientliga partier är ett problemområde som de tenderar att fokusera på just den som rör möjligheten för utlänningar att ”sko sig” på det danska välfärdssystemet.²

Denna främlingsfientlighet handlar i det stora om människors rädsla för det okända och är allt som oftast grundat i okunskap, misstro, och tron om att invandring ska komma att skada ett lands nationella identitet genom att invandrare tar med sig sin egen kultur in i nationen. Främlingsfientligheten är grundad i tanken om att olika kulturer inte borde samexistera, och är i vardagligt tal en sorts synonym till rasism, vilket dock snarare rotas i föreställningen om olika biologiska raser än om kulturella skillnader³, men det skulle kunna påstås att de går hand i hand. Enligt Nationalencyklopedin innebär främlingsfientlighet ett ”*avståndstagande från eller fientlighet mot främlingar*7[...]*och termen har under efterkrigstiden i allt större utsträckning kommit att användas som en synonym till rasism.*”⁴

Attityden till invandrare och invandring har dock förändrats avsevärt över tid och en negativ inställning har gått upp och ner i olika perioder. SOM-institutet (Institutet för samhälle, opinion och medier) började med undersökningar rörande invandring 1986 och i de tidigare studierna påvisades en ökning av motstånd till invandring. Detta var något som kom att växa

¹ Helena Zachariasson, Åsa Dickson, ”Högerextrema och EU-skeptiker framåt”, SVT Nyheter, 2014-05-25, Tillgänglig online: <http://www.svt.se/nyheter/prognos-extremhogern-storst-i-frankrike> (Hämtad 2014-10-28)

² Karin Zillén, ”Jordskredsseger för Dansk Folkeparti”, DN, 2014-05-26, Tillgänglig online: <http://www.dn.se/nyheter/sverige/jordskredsseger-for-dansk-folkeparti/> (Hämtad 2014-10-28)

³ Migrationsinfo.se, *Attityder till invandring*, 2014-10-06, Tillgänglig online: <http://www.migrationsinfo.se/framlingsfientlighet/> (Hämtad 2014-10-28)

⁴ Helene Löw, ”Främlingsfientlighet”, i *Nationalencyklopedin*, Tillgänglig online: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/fr%C3%A4mlingsfientlighet> (Hämtad 2014-11-18)

fram till 1992 då 65 % ställde sig positiva till ett förslag om att ta emot färre flyktingar. Detta kom därefter att avta och 2009 var det endast 46 % som var för att ta emot mindre flyktingar, en nivå som har stått relativt stilla sedan dess. Utöver inställningen till invandring i det stora hela så har vidare undersökningar gjorts rörande inställningen till att ha en invandrare ingift i familjen samt inställningen till kulturell mångfald.

I frågan om inställningen till att en invandrare blir ingifta i familjen har andelen som ställer sig negativa minskat från 25 % 1993 till en nivå på endast 12 % 2009 (vilket tyder på en mindre negativ inställning.) Detta överensstämmer med den övergripande inställningen till kulturellt mångfald där hela 59 % menar att kulturell och etnisk mångfald utvecklar vår kultur, i relation till 25 % som tar avstånd från det påståendet. Vidare påvisas enligt internationella jämförelser att attityderna till invandring är förhållandevis positiva i Sverige i relation till andra länder runtom i världen där exempelvis Storbritannien och Frankrike hade nivåer på 75 % respektive 68 % som tyckte att invandringen borde begränsas. Detta i relation till Sverige som i samma fråga endast hade 53 % som tyckte i att invandringen borde begränsas och 43 % som inte höll med.⁵

Vad som dock kan anses som aningen motsägelsefullt är då hur det kan komma sig att en positivare inställning till invandring och invandrare har kommit att äga rum samtidigt som främlingsfientliga partier växer sig allt starkare. I de valundersökningar som gjordes i samband med riksdagsvalet nu senast, hösten 2014 påvisas att en stor del av de väljare som röstat på Sverigedemokraterna är främlingsfientliga unga män i åldrarna 18-30.⁶ Detta är något som kan anses extra intressant och det finns därmed ett större värde i att fördjupa sig i de individer som besitter främlingsfientliga attityder för att få en tydligare bild.

⁵ Migrationsinfo.se, *Attityder till invandring i Sverige*, 2014-10-06, Tillgänglig online:
<http://www.migrationsinfo.se/framlingsfientlighet/framlingsfientlighet-i-sverige/>(Hämtad 2014-10-28)

⁶ SVT, *SVT:s vallokalsundersökning Riksdagsvalet 2014*, Tillgänglig online;
http://www.svt.se/svts/article2323667.svt/binary/SVT_ValuResultat_riksdagsval_2014_PK_0914.pdf

1.1 Syfte

Syftet med denna jämförande studie är att undersöka vad främlingsfientliga attityder i det svenska samhället idag och 30 år tillbaka beror på. Mer konkret är syftet att identifiera vilka bakomliggande socialpsykologiska faktorer och livsvillkor som åtskiljer individer med främlingsfientlig attityd i det svenska samhället samt att undersöka om det finns någon eventuell skillnad i indikatorerna för främlingsfientlighet 1981 i jämförelse med 2012.

1.2 Frågeställningar

De övergripande frågor som kommer att besvaras är följande:

- Har främlingsfientligheten samma grund idag som för 30 år sedan?
- Beror de främlingsfientliga attityderna i det svenska samhället idag på samma socialpsykologiska faktorer och livsvillkor som under 1981?
- Kan samma indikatorer användas för att identifiera främlingsfientlighet 1981 som 2012?

1.3 Disposition

Uppsatsens första avsnitt följes av *teoretiskt ramverk* där en genomgång av teorin presenteras. Här diskuteras ”främlingar” och ”främlingsfientligheter utifrån ett symboliskt interaktionistiskt perspektiv”. Vidare presenteras ett avsnitt av tidigare forskning som rör främlingsfientlighet och kategorisering. I *Material och metod* där vald data läggs fram och det metodologiska arbetssättet redovisas. Här diskuteras även valda variabler, hur de kommer att användas samt validitet och reliabilitet. *Metod och material* följs av *Resultat*. I detta avsnitt redovisas de analyser som framställts (med hjälp av statistikprogrammet SPSS). *Resultat* följs av en diskussion rörande det empiriska materialet, analys och teori och det är här den slutliga sammanfattande diskussionen sker.

2. Teoretiskt ramverk

Nedan följer ett teoretiskt ramverk som kommer stå som grund för en förklaring för främlingsfientliga tendenser. Detta ramverk har som utgångspunkt att ge en djupare förståelse för individers kategoriseringar, sympatikänslor, deras syn på främlingar och grupptillhörigheter. Detta kommer stå som en grundstomme till vidare resultatredovisning och analys.

2.1 "Främlingar"

Invandrare är människor som har *invandrat* till ett land. Det handlar alltså om "*en person som flyttar från ett land till ett annat för att bosätta sig där en längre tid, enligt folkbokföringen i Sverige minst ett år.*"⁷ Termen valdes på 1960-talet som en ersättning av det negativt laddade ordet utlänning och statliga verk som arbetade med denna typ av frågor ändrade även de sina namn som exempelvis *statens utlänningskommission* som 1969 ersattes av *Invandrarverket* som i sin tur idag har blivit ersatt av *Migrationsverket* av samma anledning.⁸ Termen har dock kommit att få en stämpel på sig där det på något vis tyder på en grupp individer som framställs som homogena. Att invandrare som grupp ses som en homogen grupp är i sig ganska speciellt då de flesta invandrare snarare kommer med en stor mångfald och att deras bakgrund i form av etnicitet, kultur och erfarenheter kan se helt olika ut.⁹ Att denna grupp individer med helt olika bakgrund, utan större eftertanke talas om som en homogen grupp går att förklaras av den sociala konstruktionen och individens eftersträvan att kategorisera människor.¹⁰

Invandrare är en grupp individer som av Georg Simmel stämmer in på vad han kallar för *främlingen*. När det talas om främlingen så menar Simmel inte nödvändigtvis den vandrare som kommer idag för att åka vidare imorgon. Det Simmel däremot menar är att främlingen är den individ som kommer idag och stannar imorgon. Den är därmed den *potentiella vandraren*

⁷ Tomas Hammar, "Invandrare", i *Nationalencyklopedin*, Tillgänglig online:
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/invandrare> (Hämtad 2014-12-08)

⁸ Ibid

⁹ Integrationspolitiska maktutredningen, *Kategorisering och integration: om föreställda identiteter i politik, forskning, media och vardag: rapport från Integrationspolitiska maktutredningen*, Fritzes offentliga publikationer, Stockholm, 2004, Tillgänglig online:
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/04/74/92/9048b3fd.pdf>, s.9

¹⁰ Donileen R Loseke, *Thinking about social problems: an introduction to constructionist perspectives*, Aldine de Gruyter, New York, 2003, s.14ff

som trots delaktighet ändå kan hamna i ett utanförskap.¹¹ Främlingskapet är en sorts växelverkan inom vilken individen som är nära ändå kan vara långt borta. Det byggs upp en sorts samexistens kring gruppens medlemmar och det sätt på vilket invandraren kan analyseras utifrån detta är genom härstammandet från en plats utanför den ursprungliga sfären inom vilken resten av gruppens medlemmar befinner sig. Det finns därmed inte ett organiskt samband med ursprungssfären och den stigmatiserade gruppen invandrare blir då en del av gruppen samtidigt som det finns ett sorts osynligt avstånd.¹²

Likt Simmels definition av främlingen menar även Alfred Schutz att främlingen är en individ som i vårt samhälle arbetar för att bli permanent accepterad och framförallt tolererad i den grupp som individen närmar sig.¹³ Det som dock skiljer Simmels främling från Schutz främling är att utgångspunkten enligt Schutz är att främlingen själv är tvungen att anpassa sig till det kulturella mönster som står som grund för den närmade gruppen. Det Schutz menar med kulturellt mönster är då institutionaliserade beteenden och handlanden som är inlärd hos de som är deltagare i gruppen.¹⁴ Problematiken här är att främlingskapet är ständigt närvarande om individen inte på ett bra sätt lyckats anpassa sig som nykomling i gruppen. Som nykomling är individen icke-familjär med det kulturella mönster som hägrar i gruppen och den process som krävs är då att främlingen på ett lyckat sätt anpassar sig till gruppen. Detta är det som enligt Schutz är avgörande för att en främling ska kunna bli en del av gruppen. Anpassningen är det som gör främlingen till icke-främling och här har därmed främlingens problem blivit lösta.¹⁵

Denna syn på de kulturella mönster som hägrar hos olika grupper går dock att kritisera. Att ovanstående text skrevs 1944 är självklart att ha i åtanke då stora förändringar har skett inom kulturer och även språkligt. Men vetenskap om den ökade globaliseringen skulle troligen inte Schutz ha sett på de olika gruppernas kulturella homogenitet på samma sätt, men teorin går ändå att använda som grund för den uppdelning som finns mellan den etablerade gruppen och

¹¹ Georg Simmel, *Hur är samhället möjligt? och andra essäer*, Korpen, Göteborg, 1981, s.139ff

¹² Ibid, s.142

¹³ Alfred Schutz, *The stranger: An essay in social psychology*, American Journal of Sociology, vol 49, Nr 6, s.499-507, Chicago, 1944, s.499

¹⁴ Ibid, s.499ff

¹⁵ Ibid, s.507

nykomlingarna där ett krav för att nykomlingen ska kunna assimileras och bli en del av den etablerade gruppen är en total anpassning till det kulturella mönster som finns.

Den symboliska interaktionisten George Herbert Mead talar om vikten av att känna sympati för en annan individ, och att därmed ta till sig den andra individens attityder.¹⁶ Vikten av detta kan ses som avgörande när det kommer till invandrare och ”främlingar” där främlingskap då lätt skulle kunna skapas i och med de individer som inte kan känna sympati. Vad Mead menar är att individer med sympati väcker känslor hos sig själv som har sitt ursprung i den andre. Han menar vidare att mänskliga sociala aktiviteter till stor del är beroende av den mänskliga medvetenheten och de attityder som individerna har tillvarandra. Genom att sätta sig in i den andra individens sociala situation så uppstår sympati som därmed är av vikt för mänskligheten¹⁷ och detta kan då vara avgörande för inställningen och attityden gentemot de ”främlingar” som flyttar till Sverige.

2.2 Främlingsfientlighet utifrån ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv

Det som kan ses som karakteristiskt för alla individer världen över är att de kategoriserar. Individer sätter ständigt namn och stämplor på objekt och individer. Dessa socialt konstruerade kategoriseringar som skapas är helt avgörande för individers beteende och dess interaktion. Människor reagerar på objekt helt utifrån den mening som är objektet har blivit tillskrivet.¹⁸ Donileen R. Loseke nämner i ”*Thinking about Social Problems*” hur de kategoriseringar och typifieringar som ständigt görs på många sätt är avgörande och nödvändiga för allt socialt liv. Då världen är allt för stor för att en individ ska kunna erfara allt skapas kategoriseringar för att möjliggöra att ens tala om saker. Kategoriseringar äger alltså rum även om vi inte har faktisk erfarenhet av vad som står som grund för vår kategorisering.¹⁹

Utöver kategoriseringar av andra kategoriserar individen även sig själv. Den personliga identiteten efterfrågas ständigt och frågan ”*Vem är jag?*” är alltid närvarande i vårt undermedvetna. Svaret på frågan är dock problematisk då individen och samhället ständigt förändras. Problematiken kring den personliga identiteten finns även i hur vi kategoriserar

¹⁶ George Herbert Mead, *Medvetandet, jaget och samhället: från socialbehavioristisk ståndpunkt*, Argos, Lund, 1976, s.210

¹⁷ Ibid, s.211ff

¹⁸ Loseke, s.15-16

¹⁹ Ibid, s.17ff

andra människor som vi inte har djupgående kunskap om och därmed skapar en kollektiv identitet för.

Det sätt på vilket denna kategorisering av de kollektiva identiteterna kan vara problematiska är på grund av följande tre anledningar. Nya typer av människor och grupper skapas ständigt och genom detta är alltså inte en typifiering bestående. De kollektiva identiteterna utvärderas socialt och värderingar sätts i relation till grupperna. Genom dessa värderingar som läggs på grupperna kan misskreditering lätt skapas. Slutligen är våra reaktioner och agerande mot människor influerade av både hur vi kategoriserar dem, hur vi utvärderar dem samt praktisk erfarenhet. I och med att individer ständigt gör dessa utvärderingar är det lätt att effekten av misskrediterade grupper därmed blir diskriminerade och detta är vad som sker när människor diskriminerar vad de ser som den homogena gruppen invandrare. Dessa kollektiva identiteter som appliceras på individer är maktfulla och i vissa fall avgörande för en kategoriserad grupps välmående.²⁰

Något som kan vara avgörande när det kommer till främlingsfientlighet är vad bland annat Erving Goffman kallar för *Stigma*. Goffman talar om individer som inte är helt socialt accepterade och som oftast arbetar för att förändra sin sociala identitet för att passa in i normer i samhället. Han talar om ett antal olika typer av stigma som alla är grundade i kroppsliga avvikelser men som kan påvisas i olika former. Dessa är fysiska åkommor, ”fläckar” på en individs identitet, det vill säga karaktärsstigma, samt det klassiska gruppstigmat som rör skillnader i bland annat ras, religion och etnicitet²¹ och som är just det stigmat som kan stå som grund för främlingsfientligheten.

I och med att individer ständigt kategoriseras i utifrån olika attribut skapas en överblick över alla individer och tydliga instruktioner för hur individen skall förhålla sig till den sociala interaktionen. Dessa kategoriseringar och förväntningar är något som alla lutar sig mot och det skapas därmed en sorts sanning kring vad olika kategorier av människor har för egenskaper och identiteter. Dessa förväntningar är något som individerna inte själva är medvetna om att de har, utan är snarare något som ligger och skvalpar långt bak i det

²⁰ Loseke, s.130-133

²¹ Goffman, s.11-14

omedvetna men som ständigt gör sig påmint i det dagliga livet i olika utsträckning. Den sociala identitet som läggs på individen är en identitet som i många fall kanske inte överensstämmer med individens riktiga identitet. Det är då en tydlig diskrepans mellan individens faktiska sociala identitet och dess ”skenbara” identitet som vi valt att lägga på denne. Dessa fördomar som individer besitter gör sig gärna synliga när en ”främling” närmar sig. Genom tydliga kategoriseringar och normativa förväntningar påverkas individens beteende gentemot främlingen och individen ser på denne som något annorlunda, något sämre och farligare. Detta är vad som skapar ett stigma. Det vill säga en brännmärkning på en individ där olikheterna skapar ett sorts distanstagande.²²

Personlig identitet går däremot att skilja från den sociala identiteten. Den personliga identiteten är något som bortses från kategoriseringar och istället fokuserar på skillnader individer emellan. Antagandet är här att individen är i ständig förändring och att den därmed ständigt tar till sig nya delar som därmed skapar unika individer.²³ Detta synsätt kan ses som mer individualistiskt och här ses individerna som enheter snarare än en del av en färdig kategori/grupp där förväntningar och normer läggs på individerna inom gruppen. Detta synsätt är att föredra när det kommer till främlingsfientlighet som i stor del grundas i misskrediterande grupperingar.

Vidare nämnde Herbert Blumer redan 1958 i *Race prejudice as a sense of group position* om hur främlingsfientligheten skulle kunna förklaras utifrån grupperns rädsla att förlora sin maktposition som gruppen har i relation till utomstående grupper. Genom den kategorisering och gruppering av både sig själva och ”de andra” skapas därmed en sorts starkare tillhörighet där individen känner en trygghet som den inte vill förlora genom att låta den främmande ”gruppen” komma närmare. Denna gruppositionering ser ut att vara avgörande för den främlingsfientlighet som därmed skapas.²⁴ Det sätt på vilket Blumer menar att gruppositioneringen till en viss del är avgörande för främlingsfientlighet är något som även

²² Erving Goffman, *Stigma: notes on the management of spoiled identity*, Penguin Books, Harmondsworth, 1990, s.11-12

²³ Ibid, s.74-75

²⁴ Herbert Blumer, *Race prejudice a sense of group position*. The Pacific Sociological Review. Vol. 1, Nr 1, s. 3-7, 1958, Tillgänglig online:
http://www.jstor.org/stable/1388607?seq=1#page_scan_tab_contents, s.3ff

Lawrence Bobo och Vincent L. Hutchings menar stämmer enligt deras studie *Perceptions of Racial Group Competition: Extending Blumer's Theory of Group Position to a Multiracial Social Context*. I denna finner de att det finns ett samband mellan grupptillhörighet och främlingsfientlighet där det framgår att en del av rädslan och avskyn till en grupp går att baseras på den egna grupptillhörigheten. Dock menar de att denna överensstämmelse är mer nämnvärt i grupper som själva är eller har varit utsatta. Kontentan i studien är ändå att gruppositioneringen är en avgörande del inom fientlighet mot andra grupper.²⁵

2.3 Teoretisk diskussion

Utgångspunkten när det kommer till teorin är att det finns ett samhälleligt problem kring den kategorisering som sker av individer. Trots ett allt mer individualiserat samhälle används kategoriseringar dagligen både medvetet och omedvetet och individer skapas alltså genom hur andra människor framställer dem. Detta kan på många sätt ses som ett stort generaliserande och det som oftast står som grund är snarare fördomar än faktiskt kunskap om hur individer är. Problematiken kring detta skulle kunna förklaras i hur individer har svårigheter med att sympatisera med andra och att de därmed inte kan ta till sig den andra individens attityder. Detta kan vara en förklaring till på vilket sätt främlingsfientlighet kan uppstå. Som Blumer diskuterar kan en del tänkas grundas i gruppositioneringar där bristen i sympati kan leda till att individet helt enkelt skapar ett "vi och dom" där den egna gruppens auktoritära överlevnad står på spel och därför blir en del i förklaringen till varför individer aktivt ställer sig negativa till "främlingar".

3. Tidigare forskning

3.1 Främlingsfientlighet

Arbetsmarknadsdepartementet utförde hösten 2012 en utredning om ett effektivare arbete mot främlingsfientlighet. Detta omfattande arbete var till för att gå in mer på djupet och kunna förstärka arbetet mot främlingsfientlighet i Sverige. En del av den utbredda främlingsfientligheten ligger i ett "Vi -och Dom-tänk" och handlar om hur individer ständigt kategoriserar människor i sin vardag. En individ ingår i en otalig mängd olika grupper och

²⁵ Lawrence Bobo, Vincent L. Hutchings, *Perceptions of Racial Group Competition: Extending Blumer's Theory of Group Position to a Multiracial Social Context*, *American Sociological Review*, Vol. 61, Nr. 6, s. 951-972, 1996, Tillgänglig online: http://www.jstor.org/stable/2096302?seq=1#page_scan_tab_contents , s.965

kategorier och kan sorteras upp alltifrån kön, etnicitet, ålder, civilstånd, medborgarskap, bostadsort. Dessa kategoriseringar är ständigt närvarande och en individ är därmed inte endast tillhörig en kategori utan kan samtidigt vara lika mycket del av en annan kategori. Denna kategorisering handlar om att det talas om olikheter individer och grupper emellan och kan variera väldigt mycket. Ett sätt på vilket människor kategoriseras är genom sin etnicitet och detta kan vara förödande när det kommer till främlingsfientligheten.²⁶

I Rasism och främlingsfientlighet i Sverige: antisemitism och islamofobi 2005 publicerat av Integrationsverket 2006 görs bland annat en djupgående studie av hur individer med Goffmans gruppstigma ser på klimatet i samhället. Antisemitismen och islamofobin tas främst upp och den fientlighet som finns gentemot judar och muslimer analyseras djupare. Det som framkommer är ett hårt klimat inom vilket många känner sig otrygga och utan vilja att visa sin egentliga identitet genom att exempelvis bära Davidsstjärna eller kippa som svensk jude eller huvudduk som svensk muslim. Det framgår även att den ökade segregeringen som missgynnar nyligen ankomna, samt terroråd och oroligheter gör oss rädda och misstänksamma och att detta i stor del kan komma att vara en grund i hårdnade främlingsfientliga och rasistiska attityder, ett samband som tydliggörs i studien.²⁷

I *Främlingsfientlighet – hundra år av forskning* publicerad i tidskriften *Framtider* 2012 diskuterar Andrea Bohman och Mikael Hjerm främlingsfientliga attityder. De inleder med att hänvisa till att ”många anser att integrationen av invandrare i det svenska samhället är ett misslyckande”²⁸ Det som vidare diskuteras är orsaken till detta där funderingar kring välfärdsstatens utformning, regelverk och lagar, vilka det är som kommer till landet samt den allmänna opinionen rörande invandrare. Vad som dock som avgörande är de främlingsfientliga attityderna som hägrar. Hjerm och Bohman menar att främlingsfientlighet dock ser liknande ut överallt och beror på liknande faktorer oavsett plats.

²⁶ Regeringskansliet, SOU 2012:74, *Främlingsfienden inom oss*, Stockholm, Tillgänglig online: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/20/31/23/e563007c.pdf>, s.74ff

²⁷ Integrationsverket, *Rasism och främlingsfientlighet i Sverige: antisemitism och islamofobi 2005*, Norrköping, 2006, Tillgänglig online: http://www.mkc.botkyrka.se/biblioteket/Publikationer/2006-02_webb.pdf, s.24ff

²⁸ Mikael Hjerm, Andrea Bohman, *Främlingsfientlighet - Hundra år av forskning*, *Framtider* 2/2012, Institutet för Framtidsstudier, Stockholm, Tillgänglig online: http://www.iffs.se/wp-content/uploads/2012/06/framtider_nr2_2012_integration_120511.pdf, s.9

Att utbildning är positivt i arbetet mot främlingsfientlighet är tydligt, detta likt social status som även det har en påverkan på främlingsfientligheten. Lägre social status tenderar att innebära mer främlingsfientliga attityder då dessa människor upplever en rädsla att någon ska komma utifrån och konkurrera och minska deras egna möjligheter till anställning. Dock finns invändningar som visar på att social status inte alls skulle ha någon del i främlingsfientligheten då det menas att de med högre social status endast har ljugit om sin inställning i undersökningarna och att de i själva verket har samma inställning som de med lägre social status. Detta är dock något som forskningen inte har lyckats bevisa.²⁹

Vad som dock påvisas i Hjerm och Bohmans undersökning är att äldre människor tenderar att vara mer främlingsfientliga då de trots allt vuxit upp i ett annat samhällsklimat och därmed fått andra värderingar utifrån sina uppväxtår. Vidare nämns att det inte ska vara någon större skillnad mellan män och kvinnor då det bortses från de allra mest extrema fallen av främlingsfientlighet där män är överrepresenterade.³⁰ Detta är något som kan ifrågasättas i och med att den väljargrupp som i störst utsträckning röstar på främlingsfientliga partier är unga män. Hjerm och Bohman hänvisar till amerikansk forskning på området som visar på att religiösa individer tenderar att ha en mer främlingsfientlig hållning. Även konservativa och nationalistiska individer tenderar att vara mer främlingsfientliga enligt studien.³¹

Vidare diskuteras fler faktorer som kan påverka främlingsfientlighet i positiv och negativ riktning. Auktoritära individer har normalt sämre inställning medan vänlighet och öppenhet till förändring innebär mindre fientlighet, detta samt nära personlig kontakt som även det, väntat nog leder till en mer positiv inställning. Vad som dock framgår i studien av Bohman och Hjerm är att miljön för en individ är avgörande för en individs inställning till invandrare och invandring. Det påvisas bland annat att individer från storstäder normalt har en mer positiv inställning till invandrare än andra.

Att klimatet har sett ut att förändras och att främlingsfientligheten har vuxit fram menar de beror på individers missnöje och misstro samt att det idag trots allt finns partier med mer

²⁹ Hjerm, Bohman, s.9-10

³⁰ Ibid, s.10

³¹ Ibid

främlingsfientliga åsikter att rösta på vilket inte fanns tidigare.³² I *Anti-Immigrant Attitudes and Cross-Municipal Variation in the Proportion of Immigrants* (2009) nämns även att främlingsfientligheten tenderar att vara högre i fattigare samhällen där det bor en stor mängd invandrare. Det som dock påvisas avgörande är att detta samband endast finns om det även finns en arbetslöshet som överstiger 9 %. Det Hjerm(2009) därmed poängterar i denna studie är att arbetslösheten ser ut att vara avgörande för främlingsfientligheten.³³

År 2005 skapades av Uppsala universitet en årlig mångfaldsbarometer som mäter individers attityd till etnisk mångfald bland befolkningen i Sverige. *Mångfaldsbarometern* har de senaste två åren publicerats av högskolan i Gävle. 2014 års barometer omfattade ett slumpmässigt urval på 879 individer i den svenska befolkningen.³⁴ Vad som gick att finna i den senaste rapporten är att människor helt generellt tenderar att vara positivt inställda till mångfald. Enligt studien är de som är negativt inställda endast 9 procent. Utöver det går att finna att kvinnor har en mer positiv inställning till individer med invandrabakgrund och att detta är en trend som är positiv över tid. Andelen som är positivt inställda till individer med invandrabakgrund ökar även det över tid men har varit mer stabil på samma nivå. Vidare påvisas ett positivt samband mellan utbildning och erfarenheter av etniskt mångfald. Det som går att finna är att universitetsutbildade tenderar att ha en mer positiv inställning till invandrare och att detta stämmer oavsett ålder. När det kommer till ålder påvisas en positiv trend över tid där samtliga åldersgrupper har en mer positiv inställning till individer med invandrabakgrund idag mot tidigare.³⁵

Utöver ovanstående resultat påvisas i studien ett globalt index över attityden till mångfald. Det som går att finna är att en majoritet är positivt inställd till mångfald och författarna menar att ” Kvinnor, unga och högutbildade är genomgående mer positiva än andra, men också de

³² Hjerm, Bohman , s.10-12

³³ Mikael Hjerm, *Anti-Immigrant Attitudes and Cross-Municipal Variation in the Proportion of Immigrants*, Acta Sociologica, Vol. 52, Nr. 1, s. 47-62, Umeå , 2009, Tillgänglig online: <http://asj.sagepub.com/content/52/1/47.full.pdf>, s.58

³⁴ Orlando Mella, Fereshteh Ahmadi, och Irving Palm, *Mångfaldsbarometern 2014*, Uppsala Universitet, 2014, Tillgänglig online:

<https://www.hig.se/download/18.4db66897149b264e1ba4df24/1417115797086/mangfald.pdf>, s.2

³⁵ Mella m.fl, s.3

som bor i storstad, såväl centralt som i förort.”³⁶ Det globala index som gjorts påvisar därmed en positiv trend. Men något som även går att finna är att det trots en positiv trend finns en ökning av individer med extremt negativa attityder. Detta innebär då alltså att det går att skönja en viss polarisering mellan de med väldigt positiv inställning och de med väldigt negativ inställning. Individer tenderar därmed att ha en tydligare åsikt och allt färre är tvekande och osäkra om vad de ha för åsikter.³⁷

Med utgångspunkt i ovanstående forskning som visat på att bland annat individer i storstäder är mindre främlingsfientliga och att det enligt statistik från SCB(Statistiska centralbyrån) går att utläsa att en stor flytt sker från landsbygd och mindre städer till storstäder kan en undersökning kring denna förändring vara av intresse. Det vanligaste är att individer mellan 19-23 flyttar till universitetsstäder och att de sedan mellan 24-28 förflyttar sig till storstäderna. Enligt en undersökning från 2010 går att utläsa att det finns en våg av inflyttningar till storstäderna och att denna är ständigt högre än andelen individer som flyttar därifrån.³⁸

3.2 Kategorisering

Att kategorisera människor är (som nämnt i teorikapitlet) ofrånkomligt i det sociala livet. Sociala identiteter formas och påverkar uppdelningen mellan olika grupper, människor och samhällssfärer. 2004 gjordes en omfattande integrationspolitisk maktutredning med titeln *Kategorisering och integration: om föreställda identiteter i politik, forskning, media och vardag*(rapport från Integrationspolitiska maktutredningen.) Denna utredning är en antologi om hur sociala identiteter formas i samhället. Anledningen till de uppdelningar och kategoriseringar som görs kan ses som ett sätt på vilket människan på bästa sätt försöker skapa en sorts ordning i alla intryck och är i vissa fall mer nödvändigt än i andra.

De föreställningar som finns om olika individer reproduceras ständigt i samhället och kan i vissa fall vara nödvändiga för att skapa sig kunskap om världen.³⁹ Detta är något som även Anders Lange poängterar i *Social kategorisering och upplevt kulturellt avstånd*. Han menar

³⁶ Mella, m.fl., s.4

³⁷ Ibid, s.5

³⁸ Statistiska Centralbyrån, *Inrikes omflyttning*, 2010, Stockholm, Tillgänglig online: http://www.scb.se/Statistik/BE/BE0101/2010A01L/Inrikes_omflyttning.pdf, s.3-5

³⁹ *Kategorisering och integration: om föreställda identiteter i politik, forskning, media och vardag*, 2004, s.7

att: ” Att klassificera och därigenom strukturera och organisera omvärlden är en grundläggande kunskapsakt”.⁴⁰ Vidare diskuterar han utifrån Berlin (1978) att denna typ av klassificeringar till viss del ska avgränsas i ” *perceptuella likheter och olikheter, förankrade i faktiskt existerande kännetecken hos biologiska ting*”⁴¹.

Utöver de nödvändiga kategoriseringarna så kan dock i vissa fall denna uppdelning ses som en sorts maktutövning i de situationer där en viss grupp har makten över hur kategoriseringen sker och att en annan grupp belastas av den. En grupp som kan ses som en belastad kategori är invandrare och det går att se på denna negativa kategorisering som en typ av stigmatisering. Gruppen invandrare har fått en tydlig negativ stämpel och innebörden har gått från att tala om individer som har invandrat till Sverige till att istället tala om alla de individer, som inte uppenbarligen är svenska, ofta baserat på dess utseende och etnicitet, och alltså inte alls grundat i om de överhuvudtaget har immigrerat eller ej. Det som har skapats är en sorts dikotomisering av invandrare och svenskar och detta försvårar när det kommer till nyanlända som enligt denna benämning därmed inte har någon möjlighet att bli svensk. Det skapas ett avståndstagande och ett främlingskap till en grupp som kategoriserats till en främmande, homogen grupp och alltså annorlunda mot gruppen ”svenskar”.

Problematiken som har skett med denna dikotomisering är enligt Lange att det har skapats ett ”vi och dom” genom ett sorts användande av begreppet och att den ”invandringspolitik” och ”integrationspolitik” som skett snarare bidragit till större klyftor och stigmatisering av vad som kan ses som en homogen grupp, trots dess olikheter. Den kategorisering som alltså sker när denna grupp individer benämns som invandrare, utan större eftertanke på individens ursprung gör att en skev bild skapas. Kategoriseringen gör att det skapas stereotypa fördomar genom ett gemensamt synfält, där det alltså bortses från den heterogenitet som finns inom gruppen.

⁴⁰ Anders Lange, *Social kategorisering och upplevt kulturellt avstånd*, Centrum för forskning om internationell migration och etniska relationer (CEIFO), Stockholm, 1992, Tillgänglig online: <http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:459386/FULLTEXT01.pdf>, s.21

⁴¹ Ibid, s.23

I *vardagslivets socialpsykologi* hänvisar Thomas Johansson och Philip Lalander till Benedict Anderson, professor i internationella studier vid Cornell University i USA. Anderson talar just om kollektiva och nationella identiteter och hur de konstrueras socialt genom mentala föreställningar och kategoriseringar där vikt läggs på likhet och olikhet. Här talas om kategoriseringarna och uppdelningarnas påverkan på utanförskapet som uppkommer när det talas om ”svenskar” och ”invandrare”. Nationsidentiteten som sådan ser dock olika ut för människor och har varit av stor betydelse. Detta trots en globaliserad värld där exempelvis EU-medlemskapet torde leda till en känsla av gemenskap individerna emellan. Anderson menar dock att nationalitet och nationskänslan har stärkts med globaliseringen.⁴² Vad som därmed tycks bygga de kollektiva identiteterna är känslan av gemenskap och likhetstänkande och det är det som tenderar att vara roten till utanförskapet för de som inte passar in.⁴³

4. Material och metod

Nedan följer en redogörelse för det använda materialet där specificeringar av avgränsning, urval och operationaliseringar ställs upp. Vidare följs avsnittet av en diskussion kring validitet och reliabilitet samt ett tydliggörande över vilka metoder som kommer ske i analysen.

4.1 Material

De data som står som grund för detta arbete är statistik som inhämtats från World Values Surveys databas. World Values Survey är ett globalt nätverk av forskare, med huvudkontor i Stockholm som arbetar med att studera sociala och politiska förändringar och värderingar hos världens befolkning. World Values Survey har sedan 1981 då det startades kunnat agera som hjälpmedel för forskare inom sociologi, socialpsykologi, statsvetenskap, antropologi och ekonomi i utbredd forskning som rör bland annat, religion, demokrati, socialt kapital, ekonomisk utveckling, genus och åtskilliga andra områden. Undersökningarna når ut till närmare 100 länder och cirka 90 procent av jordens befolkning och är de enda av sitt slag som rör all global variation, i form av olika socioekonomiska grupper med kulturella skillnader och respondenterna från intervjuerna kommer upp i närmare 400000 personer världen över.⁴⁴

⁴² Thomas Johansson, och Philip Lalander, *Vardagslivets socialpsykologi*, 2, Liber, Stockholm, 2013, s.104

⁴³ Ibid

⁴⁴ World Values Survey, *Who we are*, Tillgänglig online: <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp> (Hämtad: 2014-10-29)

Undersökningarna gjordes av ett stort antal nationella intervjuare har tillsammans utifrån ett gemensamt strukturerat frågeformulär som är översatt till landets officiella språk för att det skall vara anpassat till landets invånare och förståeligt för alla som talar språket (och alltså inte bara de som har kunskap i engelska.) Urvalet av respondenterna är obundet slumpmässigt och individerna är över 18 år med en geografisk spridning över länderna, på såväl landsbygd, i mellanstora städer samt storstäder, samt i de olika inkomstgrupperna.⁴⁵

Intervjuarna utförde strukturerade enkätintervjuer med respondenter där de utfrågade inte själva fyller i svaren utan intervjuaren utför det arbetet. Utav de stora intervjuundersökningarna som gjorts genom åren så kommer endast den första som genomfördes 1981-1984 och den senaste som färdigställdes mellan åren 2010-2012 att användas till denna studie. I den första studien som genomfördes var endast ett fåtal länder medverkande och en av dessa var Sverige, vilket är en fördel då det kommer att bli det undersökta objektet för undersökningen som kommer.

Även utifrån studien som är gjord 2010-2012 kommer Sverige att användas som exempel med utgångspunkt att besvara vilka individer som hade främlingsfientliga attityder på 80-talet och om detta har kommit att förändras över tid, från 1981 då den första undersökningen gjordes, till 2012 då den senaste intervjustudien avslutades. I den förra undersökningen besvarade 954 svenskar frågor rörande bakgrund, ideologi, värderingar, politik med flera i syfte att se hur det ser ut i befolkningen. Likt föregående undersökning ställdes ett stort antal frågor rörande allt ifrån attityder till bakgrundsfrågor i studien 2010-2012 och denna undersökning besvarades av 1206 svenskar.⁴⁶

4.2 Variabler

4.2.1 Beroende variabel

Utgångspunkten för denna sambandsanalys är att en beroende variabel för främlingsfientlighet kommer att ställas i relation till ett antal oberoende variabler. Med

⁴⁵ World Values Survey, *WV1 Results v 2014 04 28*, Tillgänglig online: <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV1.jsp> (Hämtad: 2014-11-05)

⁴⁶ World Values Survey, *WV6 Results v 2014 04 28*, Tillgänglig online: <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV6.jsp> (Hämtad: 2014-11-05)

operationaliseringar menas att det söks en operationell definition av det som är syftet att undersökas. Det visas därigenom hur genomförandet av mätningen kommer att gå till.⁴⁷ Den teoretiska definitionen är i detta fall främlingsfientlighet och kommer att mätas utifrån en utvald variabel som kan anses väl passande för syftet.

I det material som har återfunnits hos WVS kan urskiljas ett antal frågor som rör främlingsfientlighet. En av dessa var följande fråga: *På denna lista finns olika grupper av människor. Var vänlig och nämn några som du inte skulle vilja ha som grannar?* De olika svarsalternativen som återfanns var undersökningen 2010-2012, *drogmissbrukare, människor av annan ras, människor med aids, invandrare, homosexuella, människor med annan religion, människor som dricker stora mängder alkohol, ogifta par som lever tillsammans samt människor som talar ett annat språk.*⁴⁸ I samma fråga i frågeformuläret för vilka grannar som inte uppskattades i den första undersökningen i början av 80-talet var svarsalternativen annorlunda, men det som gick att finna var att svarsalternativen som rörde främlingsfientligheten var desamma. I denna text kommer därför operationaliseringen av den beroende variabeln för främlingsfientlighet att vara den negativa inställningen till att *ha invandrare* eller *personer av annan "biologisk ras"* till grannar. Detta då den negativa inställningen till att ha grannar som är invandrare eller av annan "biologisk ras" direkt ses som en tydlig främlingsfientlig attityd i samhället.

4.2.2 Oberoende variabler

I frågan om de eventuella oberoende variabler som kan tänkas samverka med främlingsfientligheten är utgångspunkten att undersöka ett antal olika variabler. De variabler som kommer att kontrolleras för är följande: *utbildning, boendeortens storlek* samt *nationskänsla*. Dessa är alla utvalda för att på ett så bra sätt som möjligt kunna redogöra för en eventuell förklaring till om samma indikatorer kan förklara främlingsfientliga attityder 1981 som 2012. Som kan utläsas i *tidigare forskning* finns material som tyder på att de som ställer sig mest negativa till invandrare skulle vara män, med lägre utbildning, stor stolthet till

⁴⁷ Jan Teorell och Torsten Svensson, *Att fråga och att svara: samhällsvetenskaplig metod*, 1. uppl., Liber, Stockholm, 2007, s.39

⁴⁸ World Values Survey, *WV6 Official Questionnaire v4 June2012*, Tillgänglig online: <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV6.jsp> (Hämtad: 2014-11-05)

sin nationalitet och som oftast bor på mindre orter. I forskningen påvisades att de som är mest positiva till invandrare kvinnor med högre utbildning, som är mindre stolta över sin nationalitet och bor i större städer. Av denna anledning kan de oberoende variablerna ovan ses som väl anpassade till dess syfte att undersöka om samma indikatorer går att förklara främlingsfientliga tendenser 1981 som 2012.

När det kommer till variabeln utbildning är frågorna formulerade olika i den första undersökningen och den senaste. I den första undersökningen från 1981 är frågan formulerad med svarsalternativ som talar om vilken ålder individerna fullbordar sin utbildning. Svarsalternativen är mellan *12 år och under* upp till *21 år och över*. På undersökningen som avslutades 2012 är svarsalternativen istället utformade så att lägstanivån innebär *ingen/låg utbildning* och högstanivån ligger på *avklarad universitetsutbildning*. Det sätt på vilket detta material kommer att behandlas är genom att de svarsalternativ som var 20-21 år 1981 kommer att likställas med de som har en *avklarad universitetsutbildning* 2012. Lägstanivån kommer i arbetet diskuteras som *oavklarad högstadietutbildning*. Utöver detta delas variabeln upp i nivåerna *oavklarad gymnasietutbildning*, *oavklarad universitetsutbildning* samt som tidigare nämnt *avklarad universitetsutbildning*.

Även när det kommer till individers bakgrund i form av bostadsort så är svarsalternativen olika i den första undersökningen mot den senaste. Här är skillnaden att uppdelningen i den första undersökningen är svarsalternativen för var individen bor *landsbygd*, *småstad/mellanstor stad* eller *storstad*. I den senare är uppdelningen istället gjord i form av antal invånare, där den minsta gruppen av 8 innebär *0-2000 invånare* och den största gruppen innebär *500 000 eller mer*. Detta kommer att hanteras på ett sådant sätt att de svarsalternativ som passar in på landsbygd eller by kommer att hamna i den kategorin. På samma sätt kategoriseras de antal invånare i den mellersta nivån som småstad/mellanstor stad och de större städerna hanteras därmed som storstad. Den sista variabeln rör hur stolt individen är över att tillhöra sin nation, där frågan är formulerad som följande: *Hur stolt är du över att vara svensk?* Svarsalternativen är då *väldigt stolt*, *ganska stolt*, *inte särskilt stolt*, samt *inte alls stolt*. Utöver dessa variabler kommer även kontrollvariablerna kön och ålder att kontrolleras för.

4.3 Validitet och reliabilitet

Nedan följer en diskussion kring studiens validitet och reliabilitet, det vill säga om undersökningen verkligen rör det den avser att göra samt hur träffsäkerheten ser ut.

4.3.1 Validitet

I forskning är det en ständig kompromiss mellan det data som funnits tillgänglig och det som är syftet att studera. Det är därför av vikt att diskutera validiteten i det som görs. Validitet handlar om hur väl den teoretiska definitionen överensstämmer med den operationella definitionen. Det vill säga, validitet innebär att det som avses mätas är det som mäts, utan systematiska fel. Systematiska fel är eventuella brister i överförandet från teoretisk definition till operationell definition vilket skulle kunna innebära ett problem om exempelvis frågorna som är ställda i grund och botten inte ger ett direkt svar på syftet med studien.⁴⁹ Det finns en ständig komplexitet i insamlingen av material som till hundra procent överensstämmer med frågeställningar. Då samhällsvetenskaperna rör abstrakta ting sker arbetet med företeelserna indirekt och det som krävs är då självklart att operationaliseringar av begrepp sker på ett korrekt sätt.⁵⁰

I denna studie mäts främlingsfientligheten som nämnt i ovanstående avsnitt, genom individernas inställning till att ha invandrare eller människor med annan ras som grannar. Då främlingsfientlighet innebär en skepticism, rädsla och fientlighet till människor från andra länder, annan etnicitet, främlingar och då främst invandrare, så går det skäligen använda ovanstående variabel om inställningen till invandrare eller människor med annan ras till grannar som en operationalisering till främlingsfientlighet.

Problem i valet av variabel för främlingsfientlighet är något som hade kunna påvisa ett annat resultat. Det fanns säkerligen andra variabler som även de hade kunnat bidra till en förståelse för främlingsfientligheten. Ett sätt på vilket valet av variabler hade kunnat se annorlunda ut är på frågan om vilka individen inte vill ha som grannar. Det fanns svarsalternativ som rörde

⁴⁹ Göran Djurfeldt, Rolf Larsson och Ola Stjärnhagen, *Statistisk verktyglåda 1: samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder*, 2. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2010, s.104

⁵⁰ Teorell, Svensson, s.55

annan religion eller om individen var muslim eller inte. Dessa hade båda kunnat passa in som främlingsfientliga men då svarsalternativen såg annorlunda ut i studien 1981 mot studien 2012 blev ändå valet att bortse från ovanstående svarsalternativ för att göra jämförelsen rättvis.

Denna problematik kring skillnader i de frågor som fanns formulerade är något som har kommit att begränsa denna studie i viss mån. Då det 1981 endast fanns en liten del av alla de frågor som fanns med 2012 var valet av variabler begränsade. I den senare studien fanns säkerligen ett antal variabler som passat in i studien men då dessa inte fanns i den tidigare studien som gjordes valet att endast ta de variabler som var jämförbara i båda studierna. Detta är något som kan tänkas påverka resultatet men då syftet var att göra en jämförelse så togs ändå det beslutet. Exempel på en variabel som kan tänkas ha varit intressant för studien är bland annat socioekonomiska tillhörighet, men denna fråga besvarades inte i båda studierna.

4.3.2 Reliabilitet

Reliabiliteten rör tillförlitligheten och replikerbarheten i mätningen. Brister i reliabiliteten leder i stället för systematiska fel som för validiteten, istället till icke-systematiska fel. Problematiken här kan handla om att det uppstår fel som är slumpmässiga.⁵¹ Ett tydligt exempel på osystematiska fel är mätningar av attityd i form av en skala på 1-10. De slumpmässiga fel som i den typen av mätningar kan uppstå är individers olika inställning till skalnivåerna. En attityd på 10 kanske är mycket starkare för en person än för en annan.

Replikerbarheten handlar om möjligheten till att olika individer ska kunna göra om studien och få samma resultat, oavsett vem som gör det, så länge samma mätinstrument och metod används. Vid hög reliabilitet är alltså icke-systematiska fel frånvarande och replikering av undersökningen skulle därmed ge samma resultat. I denna undersökning skulle en fördel kunna vara att reliabiliteten tenderar att vara högre i kvantitativa undersökningar. Detta då mindre utrymme läggs på forskaren som normalt har ett mer standardiserat material.⁵²

I denna studie användes statistikprogrammet SPSS för alla analyser och detta program är avgörande för hela resultatet. I och med att arbetet skett utan tidigare erfarenhet av

⁵¹ Teorell, Svensson, s.56ff

⁵² Djurfeldt m.fl., s.105

programmet har många svårigheter uppstått. Detta kan vara något som har kommit att påverka tillförlitligheten då risken för felanvändande av programmet ständigt funnits. En individ med större erfarenhet av kvantitativ metod samt användandet av SPSS hade kanske kunnat få ett säkrare resultat då risken att programmet använts fel därmed hade minskat.

4.4 Metod

Det metodologiska arbetssättet som kommer användas i denna undersökning kommer att gå till så att de oberoende variablerna *utbildning*, *boendeortens storlek* samt *nationskänsla* kommer att undersökas i relation till den beroende variabeln för *främlingsfientlighet*. Till att börja med kommer bivariata analyser göras av alla oberoende variablerna för att se hur sambanden ser ut. I en bivariat analys studeras sambandet mellan endast två variabler. Det sätt på vilket dessa analyser kommer göras är genom *logistisk regression* eller *multipel regressionsanalys*. Anledningen till valet av denna typ av analys är att även binära variabler kan behandlas som kvantitativa.⁵³

Till att börja med gjordes bivariata analyser av den dikotoma, det vill säga tudelade variabeln *kön* och *främlingsfientlighet*. Detta följdes av bivariata analyser av alla de andra oberoende variablerna där sambandets söktes och kontrollerades för statistiskt signifikans. Efter de bivariata analyserna delades *utbildning*, *boendeortens storlek* samt *nationskänsla* upp i vad som i statistiskt språk kallas ”dummyvariabler”. Detta innebär att det skapas kategoriindelade variabler utifrån en ursprunglig variabel.⁵⁴ Det sätt på vilket dessa används är genom att de behandlas i en multivariat analys där *avklarad universitetsutbildning*, *att bo i storstad* samt *inte alls stolt över nationalitet* används som jämförelse kategorier och jämförelser gentemot dessa kommer stå som grund för oddskvoternas storlek.

Oddskvoten förklarar hur mycket större eller mindre odds/sannolikhet att exempelvis en individ med *oavklarad högstadietutbildning* har gentemot en individ med *avklarad universitetsutbildning*. Efter dessa analyser gjordes slutligen multivariata regressionsanalyser av alla de oberoende variablerna och deras påverkan på den beroende variabeln. Dessa

⁵³ Djurfeldt m.fl., s.311

⁵⁴ Ibid, s.320

gjordes både med det sammanslagna materialet från 1981 och 2012 samt separat för de olika tidpunkterna. Genom en jämförelse av dessa multivariata analyser går slutligen att utläsa om sambanden eventuellt förändrats över tid, om sambanden var statistiskt signifikanta samt hur stor del av sambandet som kan förklaras av de utvalda oberoende variablerna.

5. Resultat

5.1 Resultatredovisning

I följande kapitel kommer en redovisning av den kvantitativa analys som gjorts med hjälp av SPSS. Redovisningen kommer att ske så att sambanden först redovisas separat, utan hänsyn till år för insamlingen. Efter det kommer datasetet delas upp och analyser kommer att göras separat för de olika tidpunkterna.

5.1.1 Redovisning av material: Båda tidpunkterna

Ålder

Till att börja med undersöktes det eventuella sambandet mellan ålder och främlingsfientlighet. Vad som gick att utläsa genom en logistisk regression var då följande. Oddskvoten för en ökad främlingsfientlighet vid ökning i ålder låg på 1,009. Genom att se till signifikansen gick dock inte att finna någon statistisk signifikans i resultaten då nivån låg på 0,068 som är större än 0,05 och därmed inte signifikant då en säkerhetsnivå på 95 % används. Sambandet skulle då alltså kunna ha blivit till av slumpen i urvalsprocessen.

Kön

Vad som gick att utläsa angående kön var att det fanns ett samband mellan kön och främlingsfientlighet. Detta går att fastställa statistiskt då signifikansen ligger på 0,016 vilket är <0,05 som är gränsen för säkerhetsnivån. Oddskvoten i detta fall ligger på 0,635 vilket innebär att om individen är kvinna minskar oddset för att vara främlingsfientlig med ca 36 %

Stolt över sin nationalitet

Vad som går att utläsa i regressionen av huruvida en person är stolt över sin nationalitet och om den även är främlingsfientlig är att det finns ett samband. Detta innebär att om en person är väldigt nationalistiskt, det vill säga, om personen är stoltare över sin nationalitet, så

tenderar personen även att vara mer främlingsfientlig än personer som är mindre stolta över sin nationalitet. Oddskvoten för att vara främlingsfientlig och stolt över sin nationalitet ligger på 0,781 vilket enligt analysen är statistiskt signifikant.

Det som går att utläsa av en analys av variabeln *stolt över nationalitet* när den är uppdelad i dummies är att även här går att finna ett samband mellan främlingsfientlighet och hur stolt individen är över sin nationalitet. Det som går att finna är att främlingsfientligheten ökar när individen blir mer stolt över sin nationalitet. Oddskvoten för *väldigt stolt över nationalitet* ligger på 2,766 vilket då innebär att det är ca 3 gånger större odds att dessa individer är främlingsfientliga än de i jämförelsegruppen *inte alls stolt över nationalitet*. Detta samband är dock inte statistiskt signifikant och kan därmed ha uppstått av slumpen

Utbildningsnivå

När det kommer till utbildningsnivån i relation till främlingsfientligheten så går det även här se ett negativt samband mellan utbildningsnivå och främlingsfientlighet. Sambandet är statistiskt signifikant då SPSS påvisar en signifikans på 0,000 ($p < 0,0005$). Oddskvoten i detta fall var 0,687. På samma sätt som *stolt över nationalitet* delades upp har även utbildning undersökts. Vad som gick att finna var även här ett samband som innebär att ju lägre utbildning en individ har ju större är oddset för att individen är främlingsfientlig. På den näst lägsta utbildningsnivån *oavklarad gymnasieutbildning* är oddskvoten 2,347 och den lägsta utbildningsnivån *oavklarad högstadietutbildning* var oddskvoten 4,250. Detta innebär då att det är drygt 2 gånger större odds att vara främlingsfientlig om individen inte har klarat av sin gymnasieutbildning än om de har en avklarad universitetsutbildning, vilket i detta fall var jämförelsegruppen. För de individer som inte klarat sin högstadietutbildning är det drygt 4 gånger så stort odds att vara främlingsfientlig. Dessa är båda statistiskt signifikanta.

Boendeortens storlek

När det kommer till boendeortens storlek i relation till främlingsfientlighet så går att se ett negativt samband mellan en ökning i boendeortens storlek och en minskning i främlingsfientlighet. Detta är statistiskt signifikant då signifikansen enligt SPSS ligger på 0,000 ($p < 0,0005$) vilket är under 0,05. Oddskvoten var i detta fall 0,498. Boendeortens storlek

där variabeln är uppdelad i dummys är även den statistisk signifikant på nivåerna små- mellanstor stad samt landsbygd. Det går att se att oddskvoten ökar när boendestorleken minskar. Oddskvoterna ligger på 1,983 respektive 3,937 på och dessa är då analyserade mot jämförelsegruppen som i detta fall var storstad.

Multivariata modeller: Båda tidpunkterna

Tabell 1

	Enkla samband	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4
	Oddskvot				
Ålder	1,009	1,009	1,006	1,001	1,002
Kön(kvinna)	0,635*	0,633*	0,588**	0,608*	0,629*
Stolt över nationalitet	0,781*		0,778*	0,821	0,828
Utbildning	0,687***			0,684***	0,715***
Boendeortens storlek	0,498***				0,581***
Nagelkerke r^2		0,012	0,019	0,057	0,073

Beroende variabel: Främlingsfientlighet

* Signifikant då $p < 0,05$, **Signifikant då $p < 0,01$, ***Signifikant då $p < 0,001$

I en multipel logistisk regression av alla nämnda oberoende variabler i relation till den beroende variabeln går att se en viss förändring i signifikansen. *Ålder* och *kön* är relativt oförändrade där åldern inte är signifikant och könet däremot är signifikant. Sambandet med *stolt över nationalitet* ändras i den multivariata analysen och är inte längre signifikant när den analyseras samtidigt som de andra variablerna. *Utbildning* och *boendeortens storlek* förblir dock statistiskt signifikanta även i den multivariata analysen. Pseudo- r^2 är i den multivariata analysen 0,073 vilket innebär att ca 7 % av främlingsfientligheten här går att förklaras utifrån de förvalda oberoende variablerna.

5.1.2 Redovisning av material:1981

Alder

I analysen av ålder i relation till främlingsfientlighet 1981 går att påvisa ett positivt samband där ökad ålder leder till ökad främlingsfientlighet. Detta är statistiskt signifikant och oddskvoten är 1,040. Oddskvoten tyder på en större sannolikhet att vara främlingsfientlig vid ökad ålder med 4 %.

Kön

När vi separerar de olika tidsperioderna och ser till sambandet variablerna emellan separat går att finna att det statistiskt säkerställda sambandet mellan att vara man och främlingsfientlig inte gick att påvisa vid tidsperiod 1981-1984. Detta då signifikansen ligger på 0,241 och därmed inte är säkerställt.

Stolt över nationalitet

När det ses till huruvida en individ är stolt över sin nationalitet i relation till främlingsfientlighet 1981 gick inte längre att påvisa ett statistiskt säkerställt samband. Trots ett negativt samband går det ej att bevisa att främlingsfientligheten går att förklara genom ens eventuella starka stolthet över nationalitet. Detta då signifikansen ligger på 0,157 och alltså är över 0,05.

I den logistiska regression med dummies som gjordes över sambandet mellan *stolt över nationalitet* och *främlingsfientlighet* gick inga samband att utläsa. Detta då SPSS inte kan göra en sambandsanalys om svarsalternativen på någon av de uppdelade variablerna är noll. Det vill säga, ingen av individerna som besvarade frågan om *stolthet till nationalitet* med *inte alls stolt* var främlingsfientliga. Istället används medelvärdet. På medelvärdet gick att utläsa att drygt 9 % av de som är *väldigt stolta över sin nationalitet* har främlingsfientliga attityder. Medelvärdet för *ganska stolt* var ca 8 %, *inte särskilt stolt* var knappt 8 % och av de som var *inte stolt alls* var inte en enda främlingsfientlig.

Utbildningsnivå

Vidare undersöktes utbildningsnivån 1981 i relation till främlingsfientlighet. Vad som gick att påvisa här var att det 1981 fanns ett statistiskt signifikant negativt samband mellan utbildningsnivå och främlingsfientlighet. Detta då signifikansen låg på 0,035. Oddskvoten i denna analys låg på 0,836. Även i analysen med dummies när det kom till utbildning 1981 gick att finna att oddskvoten ökade i takt med att utbildningen minskade. Oddskvoterna ökade i takt med att utbildningen minskade och på den lägsta nivån var det knappt 2 gånger större odds att vara främlingsfientlig i relation till jämförelsegruppen som i detta fall var *avklarad universitetsutbildning*. I denna analys gick dock inte sambandet att fastställas då signifikanserna låg på 0,122, 0,852, 0,412 och 0,085 vilket är större än 0,05 på alla nivåer.

Boendesortens storlek

I relationen mellan boendeortens storlek och främlingsfientlighet går även här att påvisa ett negativt samband mellan boendeortens storlek och främlingsfientlighet. Detta då signifikansen ligger på 0,028 och att detta alltså går att fastställa statistiskt. Oddskvoten låg på 0,664. Även i analysen där variabeln var uppdelad i dummies gick att finna ett samband mellan boendeortens storlek och främlingsfientlighet. Oddskvoterna för *små/mellanstor stad* respektive *landsbygd* låg på 1,550 och 2,120 vilket då tyder på att det är dubbelt så stort odds att vara främlingsfientlig om individen bor på landsbygden i relation till jämförelsegruppen *storstad*. Dessa samband gick dock inte att fastställa då signifikansen var större än 0,05 på båda nivåerna.

Multivariata modeller 1981

Tabell 2

	Enkla samband	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4
	Oddsquot				
Ålder	1,040***	1,040***	1,038***	1,037***	1,039***
Kön(kvinna)	0,749	0,714	0,716	0,734	0,762
Stolt över nationalitet	0,805		0,923	1,035	1,020
Utbildning	0,836*			0,985	1,024
Boendeortens storlek	0,664*				0,714
Nagelkerke r^2		0,073	0,071	0,066	0,078

Beroende variabel: Främlingsfientlighet

* Signifikant då $p < 0,05$, **Signifikant då $p < 0,01$, ***Signifikant då $p < 0,001$

Iden logistiska regressionen för alla de utvalda variablerna 1981 gick förändringar att finna från de bivariata analyserna av alla variabler. Som går att se i *Tabell 2* går att utläsa att sambandet mellan ålder och främlingsfientlighet i alla de analyser som gjorts är statistiskt signifikanta och detta då $p < 0,001$. Främlingsfientligheten ökade då ålder ökade 1981. De positiva sambanden mellan *kön* samt *stolt över nationalitet* sker inga större förändringar utan sambanden kvarstår icke-signifikanta. *Utbildning* samt *boendeortens storlek* ändras dock från signifikant till icke-signifikant i den multivariata analysen. Det går alltså inte att i denna fastställa att det finns ett samband mellan utbildning respektive boendeortens storlek och främlingsfientlighet 1981.

5.1.3 Redovisning av material: 2012

Alder

När ålderns påverkan på främlingsfientligheten 2012 undersöks går att finna ett negativt samband mellan ålder och främlingsfientlighet. Detta innebär alltså att ökning i ålder innebär en minskning i främlingsfientligheten ($p < 0,05$).

Kön

I analysen över könets påverkan på främlingsfientligheten går att finna att 2012 tenderar män att vara mer främlingsfientligt inställda. Detta då signifikansen ligger på 0,000 ($p < 0,0005$) och oddskvoten där 0,544.

Stolt över nationalitet

Om det vidare ses till hur stolt en individ är över sin nationalitet 2012 i relation till främlingsfientlighet går att finna även här ett negativt samband mellan att vara stolt över sin nationalitet och att vara främlingsfientlig. Detta är statistiskt säkerställt då signifikansen ligger på 0,035 vilket är mindre än 0,05. Oddskvoten i detta fall är 0,657. I den multivariata analysen av *stolt över nationalitet* när variabeln delas upp i grupper med jämförelsegruppen *inte alls stolt* gick att finna att främlingsfientligheten ökade om individerna var mer stolta över sin nationalitet. Oddskvoterna låg på 0,417, 0,648 och 1,558 vilket innebär att oddset för den gruppen som var mest stolt över sin nationalitet var ca 1,6 gånger större än för de som inte var stolta över sin nationalitet. Detta var dock inte statistiskt signifikant då p-värde i alla nivåerna var större än 0,05.

Utbildningsnivå

Vid analysen av utbildningsnivån i relation till främlingsfientlighet går 2012 att påvisa att det finns ett negativt samband mellan utbildning och främlingsfientlighet. Oddskvoten i fallet är 0,517 och signifikansen hög då $p < 0,0005$. När en logistisk regression gjorts av variabeln utbildning uppdelad i grupper med jämförelsegruppen *avklarad universitetsutbildning* går även här att påvisa ett samband mellan utbildning och främlingsfientlighet. Oddskvoterna för *oavklarad högstadietutbildning* och *oavklarad gymnasietutbildning* låg på 16,923 respektive 6,730 vilket alltså innebär att en individ som har en oavklarad gymnasietutbildning har nästan

7 gånger så stort odds att vara främlingsfientlig mot en individ som har en avklarad universitetsutbildning. På samma sätt har även individer med oavklarad högstadietutbildning närmare 17 gånger så stort odds att vara främlingsfientliga. Dessa båda är statistiskt signifikanta då $p < 0,001$.

Boendeortens storlek

När det ses till boendeortens storleks påverkan på främlingsfientligheten så går att påvisa ett negativt samband mellan boendeortens storlek och främlingsfientlighet. Detta samband går att säkerställa statistiskt då $p < 0,0005$. Detta betyder att ju större staden är ju mindre är sannolikheten att individen är främlingsfientlig. I den multivariata analysen av *boendeortens storlek* uppdelad i grupper där jämförelsegruppen är *storstad* går att finna ökade oddskvoter för minskning av boendeortens storlek. Oddskvoten för *små/mellanstor stad* låg på 3,532 och för *landsbygden* låg oddskvoten på hela 10,051. Detta innebär alltså att oddset för att en individ som bor på landsbygden är främlingsfientlig är över 10 gånger så stort som för de som bor i storstäder. Dessa samband är båda statistiskt signifikanta då $p < 0,001$ på båda nivåerna.

Multivariata modeller 2012

Tabell 3

	Enkla samband	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4
	Oddskvot				
Ålder	0,982*	0,982*	0,977**	0,980*	0,983*
Kön(kvinna)	0,544*	0,537*	0,456**	0,465*	0,480*
Stolt över nationalitet	0,657*		0,604*	0,664*	0,679*
Utbildning	0,517***			0,523***	0,565***
Boendeortens storlek	0,310***				0,414**
Nagelkerke r^2		0,028	0,061	0,129	0,157

Beroende variabel: Främlingsfientlighet

* Signifikant då $p < 0,05$, **Signifikant då $p < 0,01$, ***Signifikant då $p < 0,001$

Vad som gick att påvisa i den logistiska regressionen av alla de utvalda variablerna var att inte särskilt mycket förändrades när alla variablerna sattes i relation till varandra i den multivariata analysen. Av analysen i *Tabell 3* går alltså att finna att alla de samband som gått att finna är statistiskt signifikanta. Det som går att konstatera är att de som tenderar att vara mer främlingsfientliga är yngre män som är stoltare över sin nationalitet, har lägre utbildning samt bor på mindre orter.

6. Avslutande diskussion

6.1 Sammanfattning av resultatredovisning

Vad som sammanfattningsvis gick att se i resultatredovisning är att när det kommer till ålder tyder analysen av hela materialet på ett positivt samband med främlingsfientlighet. Detta var dock inte statistiskt signifikant och det går alltså inte att bevisa att sambandet existerar. En förklaring till att det inte var statistiskt signifikant går att finna i de separata analyserna. Det var nämligen så att det 1981 fanns ett starkt positivt signifikant samband mellan ålder och främlingsfientlighet. Detta var dock något som förändrades och i studien 2010-2012 var sambandet omvänt, det vill säga att det då var ett negativt samband mellan främlingsfientlighet och ålder där det var mer troligt att vara främlingsfientlig vid lägre ålder. Även detta var statistiskt signifikant och går då att förklara hur sambandet inte var signifikant då analys gjordes av hela materialet.

När det kommer till kön gick att finna ett samband mellan könen och främlingsfientligheten, där män tenderar att vara mer främlingsfientliga än kvinnor. Detta är något som statistiskt påvisades i studien över hela materialet, men som dock inte gick att säkerställa för 1981. Det fanns även där ett samband men det var alltså inte tillräckligt starkt för att kunna tyda på någon direkt skillnad och är därmed inte signifikant. Dock var signifikansen stark när endast 2012 eller det sammanförda materialet undersöktes.

Vidare undersöktes stolthet över nationalitet. Individer som var stolta över sin nationalitet tenderade att vara mer främlingsfientliga. Detta var statistiskt säkerställt vid undersökning av hela materialet. När däremot det uppdelade materialet 1981 och 2012 undersöktes gick att finna att stolthet över sin nationstillhörighet inte var statistiskt signifikant 1981 men däremot

2012. Vid kontroll för medelvärde gick att påvisa att 1981 inte var så stor skillnad mellan de tre översta nivåerna av *stolt över nationalitet*. Däremot fanns inga exempel av individer med främlingsfientliga tendenser hos de som inte alls var stolta över sin nationalitet. Det ser alltså ut som att sambandet mellan stolthet till nationalitet och främlingsfientligheten har vuxit fram senare och alltså inte var lika påtagligt bundet till att vara stolt över sin nationalitet för 30 år sedan.

I analysen av utbildning i relation till främlingsfientlighet gick att påvisa negativt samband som var statistiskt signifikant i alla analyser. Det påvisades alltså ett tydligt samband mellan högre utbildningar och lägre främlingsfientlighet. Signifikansen låg på 0,000, 0,035 och 0,000 vilket tyder på att sambandets styrka ser ut att vara starkare med tiden. Det vill säga, vid undersökningen 2010-2012 gick att fastställa med stark signifikans att lägre utbildning trots allt ser ut att vara en del i förklaringen till främlingsfientligheten. Sambandet 1981-1984 var även det statistiskt signifikant men som kan ses på siffrorna så var det inte lika starkt som vid den andra tidpunkten. Det ser alltså ut som att utbildning för 30 år sedan inte var avgörande för främlingsfientligheten då den var närvarande hos individer i alla utbildningsnivåer. Dock var oddskvoten för främlingsfientlighet vid *oavklarad högstadietutbildning* 2012 hela 16,923 gånger så stor som för jämförelsegruppen med *avklarad universitetsutbildning*. Detta tyder på ett avsevärt stort samband 2012.

När det kommer till bostadsortens storlek fanns ett negativt samband som var statistiskt signifikant vid alla analyser. Sambandets styrka låg på 0,000($p < 0,0005$) hela materialet, 0,028 1981 och 0,000($p < 0,0005$) 2012 vilket även i detta fall tyder på en starkare förklaringsfaktor vid den senare undersökningen. Detta är dock ganska marginellt då även 0,028 är ett relativt starkt samband. Vid uppdelningen av variablerna gick att påvisa att den stora delen av förklaringen till sambandet ligger i den stora minskningen av främlingsfientligheten när individen bor i en storstad istället för liten/mellanstor stad eller landsbygd. Detta troligen genom kontakt med fler människor från olika länder, samhällsklasser och kulturer.

Vid undersökningen 2012 gick att påvisa att individer på landsbygden hade nästan 11 gånger så stort odds att vara främlingsfientliga mot de som bodde i en storstad. Även små/mellanstor stad hade en ökning på oddskvoten som var närmare 4 gånger så stor. Vid undersökningen 1981 var skillnaden inte lika stor då oddskvoten på landsbygden i det fallet låg på ca 2. Dock var sambandet signifikant. Vid de multivariata logistiska regressionerna både av hela materialet och uppdelat i de olika tidpunkterna skedde vissa förändringar gentemot de bivariata analyserna av de oberoende variabelernas påverkan på främlingsfientligheten. Som gick att utläsa i *Multivariata modeller* för hela materialet samt för 1981 och 2012 separat påvisades att ålder och kön inte förändrades avsevärt i de multivariata analyserna.

Ålder var statistiskt signifikant på både 1981 och 2012, dock var ålderns påverkan på främlingsfientlighet positiv 1981 och negativ 2012, det vill säga, vid den senare undersökningen var sannolikheten att en individ var främlingsfientlig större om individen vara yngre. Detta i motsats till att ålderns ökning innebar mer främlingsfientlighet 2012. Köns påverkan tydde fortfarande på att män var mer främlingsfientliga i alla analyser, dock inte signifikant i den logistiska regressionen för 1981, varken i den bivariata eller i den multivariata analysen.

När det kommer till *stolt över nationalitet, utbildning* samt *boendeortens storlek* skedde inga förändringar varken 1981 eller 2012, det vill säga sambanden såg likadana ut i de enkla analyserna som i de multivariata. Dock såg sambanden olika ut då sambanden för variabelerna i relation till främlingsfientlighet 1981 var icke-signifikanta och alla samband i analysen 2012 var statistiskt signifikanta. I analysen av hela materialet ändrades sambandet mellan *stolt över nationalitet* och *främlingsfientlighet* från att vara statistiskt signifikant i den bivariata analysen till att vara icke-signifikant i den multivariata. Detta troligen på grund av det svaga statistiska sambandet som fanns i analysen på 2012 och det icke-signifikanta sambandet i analysen 1981. Sammanfattningsvis går alltså att konkludera att det ser ut att vara så att de individer som besitter främlingsfientliga attityder normalt tenderar att bo på mindre orter, ha lägre utbildning och att de är stoltare över sin nationalitet. Detta tyder på att utbildning, förflyttning till större städer och minskad stolthet till nationaliteten ser ut att leda till en större öppenhet gentemot individens medmänniskor och alltså även främlingar.

6.2 Relationen mellan resultat och tidigare forskning

I den tidigare forskning som studerats i arbetet med denna studie fanns åtskilliga teser och förklaringar till främlingsfientliga tendenser. Studier har tidigare gjorts och inom dessa har olika resultat påvisats. Vad som verkar övergripande i den tidigare forskningen är en förklaring till vilka individer det är som besitter främlingsfientliga åsikter. Som Bohman och Hjerm diskuterar i sin forskning om främlingsfientlighet framkommer att en bidragande faktor i arbete mot främlingsfientlighet ligger grundat i utbildning. De påvisar att med ökad utbildning är sannolikheten för främlingsfientlighet mindre än för de som har lägre utbildning. Detta påstående går i materialet från 2012 att stärka i och med den statistiska analysen gjord med hjälp av SPSS i denna studie.

Även i alla de analyser gjorda i detta arbete framkommer att det idag finns ett starkt samband mellan just utbildning och främlingsfientlighet. Detta är något som tycks påtagligt i den senare undersökningen (2012) som World Values survey gjort. Ett samband som dock endast går att påvisa i den senare studien och alltså inte 1981 då det eventuella sambandet inte var signifikant. Det framkom även i tidigare forskning att över de senaste hundra åren har ålder varit en bidragande faktor till främlingsfientlighet. Det framkom att ju äldre individerna var ju mer främlingsfientliga var de. I det resultat som tagits fram i denna studie finns dock en spännande aspekt av detta. Vad som framgick var att det 1981 stämde att äldre människor tenderade att vara mer främlingsfientliga. Detta resultat var dock något som förändrades över tid. I den senare studien från 2012 kunde nämligen motsatsen påvisas där yngre individer istället tenderade att vara mer främlingsfientliga än äldre. Detta kan ses som aningen förvånande och frågan då är vad som kan stå som grund för den förändring som skett när det kommer till ålder. Kanske kan en förklaring ligga i den ökade arbetslöshet som råder i landet för tillfället där individer het enkelt söker någon att skylla deras egen utsatthet på.

I den tidigare forskningen påvisades även att individer från storstäder normalt är mer positivt inställda till invandrare. På samma sätt tenderar individer med mer nationalistiska åsikter att vara mer invandringskritiska. Vad som gick att utläsa av analyserna gjorda i SPSS var att detta överensstämde både när det kom till boendeortens storlek samt de nationalistiska åsikterna. Dock var även i detta fall sambanden endast signifikanta i den senare studien gjord

2012 då signifikansen var stark. I studien 1981 var dock inte sambanden statistiskt signifikanta. Såsom gick att utläsa i tidigare forskning när det kom till skillnader mellan könen skulle det inte finnas någon större skillnad förutom när det kommer till väldigt extrema åsikter. I dessa fall skulle då främlingsfientligheten vara mer påtaglig hos män. I det resultat som gick att få fram av den statistiska analysen i denna underökning gick att påvisa ett samband mellan kön och främlingsfientlighet och även här var sambandet endast statistiskt signifikant i den senare studien och i och med sambandets styrka kan de tidigare studierna därmed styrkas i och med att de menade att det inte skulle finnas något starkt samband mellan kön och främlingsfientlighet.

6.3 Relationen mellan resultat och teori

När det kommer till det teoretiska avsnittet diskuterades vad grunden till främlingskapet kan förklaras av individers sätt att kategorisera, sympatisera och ta till sig andras attityder. Det som diskuterades i det teoretiska ramverket var hur individer ständigt använder sig av kategoriseringar i sin vardag. Detta för att skapa en trygghet och omfattande syn på hur individer ska förhålla sig till sin omvärld. Det skapas kollektiva identiteter, där kategoriseringarna kommer att skapa en kollektiv misskrediterande bild av vissa grupper som därmed leder till diskriminering. Vidare diskuterades hur en del i främlingsfientligheten kan förklaras av bristen på sympatikänslan individer emellan och hur detta kan vara en av flera förklaringar till bristen på positiva i attityder gentemot invandrare som därmed yttrar sig i främlingsfientlighet.

I detta arbete påvisas som nämnt hur det har skett en stor förändring från 1981 till 2012 där sambanden till främlingsfientlighet har förändrats avsevärt. I och med den omfattande globalisering som ständigt sker öppnas åtskilliga dörrar för individer som får en kunskap och ett intresse av att se och lära sig nya saker. Individer flyttar ständigt in mot storstäderna, de skaffar sig utbildningar och möter allt fler människor med olika bakgrund och från olika kulturer. Vad som tydligt gick att påvisa i studien var just hur dessa indikatorer i den senare studien kunde visa på samband med främlingsfientlighet, där det gick att påvisa ett positivt samband mellan boendeortens storlek och att besitta mindre främlingsfientliga attityder. Något som dock inte gick att påvisa i den första studien.

Som nämnt ett antal gånger var det enda statistisk signifikanta sambandet 1981 det mellan ålder och främlingsfientlighet, där ökad ålder generellt ledde till ökad främlingsfientlighet. Det var alltså de äldre som ställde sig kritiska till främlingar, troligen på grund av osäkerhet och rädsla för det nya, både när det kom till människor och kulturer. I övrigt gick inte att påvisa signifikanta samband vilket innebär att det alltså var en stor spridning av främlingsfientliga attityder både bland låg- och högutbildade, bland människor på landsbygd såväl som storstad, samt med olika nivåer av stolthet över nationalitet. Det enda som gick att påvisa var alltså att äldre tenderade att vara mer kritiska.

Människor idag har allt längre utbildningar, tenderar att flytta till storstäder allt oftare och stöter på fler människor från olika kulturer vilket troligtvis även gör att många får mindre stolthet till nationalitet då de upptäcker alla likheter individer emellan. Denna öppenhet som skapas leder till att kollektiva identiteter inte på samma sätt kommer att behöva misskrediteras av de allra flesta och stigmatiseringarna kan därmed minska. För de som istället stannat kvar på sin trygga plats och därmed inte har mött individer och kulturer eller skaffat sig utbildning så har däremot en motsatt effekt ägt rum. De har istället en större sannolikhet till en benägenhet att lägga stor vikt vid nationalitet och negativa kategoriseringar, vilket leder till större främlingsfientlighet.

6.4 Relationen mellan resultat och metod

I detta arbete användes en kvantitativ metod där logistiska regressioner utfördes för att påvisa eventuella statistiskt signifikant samband mellan den beroende och de oberoende variablerna. Det sätt på vilket metodologin i detta fall varit till fördel är för att på ett omfattande sätt kunna generalisera till hela Sverige utifrån ett urval på totalt ca 2000 individer uppdelade på två olika tidsperioder. Genom denna omfattande statistiska undersökning går därmed resultatet av analysen som gjorts i SPSS att användas för att eventuellt styrka vissa teser. Metoden var relativt svåränvänd då ett statistiskt program såsom SPSS kräver stora kunskaper för att på så vis kunna användas på rätt sätt. Användandet har därmed inte varit helt enkelt och åtskilliga dagar har spenderats framför detta program. Det slutliga resultatet av de analyser som gjordes gick dock att på ett effektivt sätt använda för att besvara de förutbestämda frågorna och syftet med denna undersökning.

I och med valet av den kvantitativa metoden kan därmed omfattande generaliseringar dras. Vid ett eventuellt annat metodologiskt tillvägagångssätt hade dessa allmänna slutsatser inte kunnat dras då det krävs ett stort urval för att med säkerhet kunna uttala sig om hur det nu ser ut med främlingsfientligheten i Sverige från 1981 till 2012. Givetvis har denna typ av metodologi även begränsat arbetet då kvalitativa metoder kanske istället hade kunnat gå in på djupet i hur de individer med främlingsfientliga attityder tänker. Detta är dock ett ständigt beslut som trots allt bör tas och är självklart avgörande för utformandet av både syfte och frågeställning.

I och med användandet av denna kvantitativa metod som utesluts många typer av analyser, men detta är något som inte har varit ett problem då utgångspunkten med arbetet trots allt var att finna en övergripande förklaring för främlingsfientligheten och dessa förändringar över tid i Sverige från 1981 till 2012. Utan denna metod hade inta några generella slutsatser att kunna dras vilket därmed hade lett till ett helt annat syfte. I detta fall var generaliseringar av svenska folkets attityder till främlingar avgörandet för att uppnå syftet med undersökningen vilket därmed innebär att det metodologiska angreppssättet var väl passande och inte hade kunnat ändras på.

6.5 Slutsatser

Utifrån detta arbete har en rad intressanta analyser gjorts och slutsatser har kunnat dras. Föga oväntat med inte av mindre relevans har stora förändringar kunnat påvisas över de 30 år som undersökts. Med social rörlighet och stor förflyttning runtom i världen går att påvisa samband mellan att exempelvis bo i storstäder och att ha en mer positiv inställning till främlingar, i alla fall om en ser till den senare studien. Med tanke på de kategoriseringsprocesser som ständigt äger rum i människan går därmed att finna positiva förändringar även när det kommer till denna process. Då kategoriseringarna normalt baseras på förenklade grupperingar där det eftersöks en sorts homogenitet i gruppen går att påvisa att utbildning och boende i större städer har kommit att leda till en öppenhet och större kunskap om individer och kulturer som därmed öppnar upp för positiva attityder och sympati gentemot sina medmänniskor, invandrare inkluderat. Då rädslan för det okända inte blir lika påtaglig längre börjar individer

att ses på utifrån deras personliga identitet snarare än den kollektiva kategoriserade identiteten.

Vad som alltså gick att påvisa med studien när det kommer till vikten av de indikatorer som kom att påvisa ett starkt samband med främlingsfientlighet i den senare studien är då resultatet följande: I det stora hela går att dra en slutsats om att de individer som på 80-talet satt inne på främlingsfientliga attityder tenderade att vara äldre människor med en stor rädsla för det nya. Boendeortens storlek, stolthet till nationalitet eller utbildning var på den tiden inte avgörande för främlingsfientligheten utan fanns utspridd bland alla utbildningsnivåer, boendeorter och bland individer med olika stolthet över sin nationalitet. Idag, 30 år senare går att påvisa ett samband mellan boendeortens storlek, utbildning och stolthet till nationaliteten där dessa indikatorer alltså står som grund för en mer positiv syn på invandrare och främlingsfientligheten är då i majoritet bland de som är väldigt stolta över sin nationalitet, bor på landsbygden, har lägre utbildning och normalt lägre ålder. De indikatorer som 2012 alltså har kunnat förklara en del av den främlingsfientlighet som finns var alltså inte desamma 1981.

Då denna studie leder oss in på bakomliggande orsaker till främlingsfientligheten öppnas upp för vidare studier med syfte att söka svar på större delar av den främlingsfientlighet som hägrar. I denna studie påvisade att knappt 16 % av främlingsfientligheten gick att förklara med hjälp valda variabler (utbildning, nationskänsla, boendeortens storlek samt ålder och kön). Men vad beror resten av främlingsfientligheten på? Kan det tänkas vara så att den ökade arbetslösheten som råder kan stå som grund för en del av den främlingsfientlighet som finns hos den yngre generationen? Även tankar kring förflyttning från mindre orter till storstäder uppkommer och en undersökning kring denna mobilitets påverkan blir därmed av intresse i framtida studier. Kan det vara så att främlingsfientliga åsikter minskar med mobiliteten som ökar bland alla individer? Många frågetecken uppstår och det behövs med all självklarhet vidare forskning för att förklara detta samhällsliga problemområde.

Denna undersökning kan ses som ett sätt på vilket en del av främlingsfientligheten kan förklaras. Vad som kan påvisas av studien är dock en komplexitet och svårighet att finna en mer omfattande förklaring till uppkomsten av dessa attityder. Slutligen går att poängtera att

det går att se på denna undersökning som en av flertalet undersökningar som har som syfte att söka en mer omfattande förklaring till uppkomsten av främlingsfientliga attityder. Då denna undersökning innefattande data från både 1981 och 2012 så öppnas upp för vidare forskning som kanske även kan förklara hur dessa åsikter och beteende kan ha förändrats över tid och vilka samhälleliga faktorer som kan stå som grund för dem. Vad som dock går att poängtera och slutligen fokusera på är att det än idag finns flertalet individer som besitter åsikter som strider helt mot mänskligt accepterande och som därmed kan ses som ett onekligen sorgligt hot mot mänskligheten.

Referenser

Tryckta källor:

- Djurfeldt, Göran, Larsson, Rolf & Stjärnhagen, Ola, *Statistisk verktygslåda 1: samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder*, 2. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2010
- Goffman, Erving, *Stigma: notes on the management of spoiled identity*, [New ed.], Penguin Books, Harmondsworth, 1990
- Johansson, Thomas & Lalander, Philip, *Vardagslivets socialpsykologi*, 2., [utök. och uppdaterade] uppl., Liber, Stockholm, 2013
- Loseke, Donileen R., *Thinking about social problems: an introduction to constructionist perspectives*, 2. ed., Aldine de Gruyter, New York, 2003
- Mead, George Herbert, *Medvetandet, jaget och samhället: från socialbehavioristisk ståndpunkt*, Argos, Lund, 1976
- Simmel, Georg, *Hur är samhället möjligt? och andra essäer*, Korpen, Göteborg, 1981
- Teorell, Jan & Svensson, Torsten, *Att fråga och att svara: samhällsvetenskaplig metod*, 1. uppl., Liber, Stockholm, 2007

Övriga källor:

- Blumer, Herbert, *Race prejudice a sense of group position*. The Pacific Sociological Review. Vol. 1, Nr 1, s. 3-7, 1958, Tillgänglig online: http://www.jstor.org/stable/1388607?seq=1#page_scan_tab_contents
- Bobo, Lawrence, Hutchings, Vincent L. *Perceptions of Racial Group Competition: Extending Blumer's Theory of Group Position to a Multiracial Social Context*, *American Sociological Review*, Vol. 61, Nr. 6, s. 951-972, 1996, Tillgänglig online: http://www.jstor.org/stable/2096302?seq=1#page_scan_tab_contents
- Hammar, Tomas, ”Invandrare”, i *Nationalencyklopedin*, Tillgänglig online: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/invandrare> (Hämtad 2014-12-08)
- Hjerm, Mikael, *Anti-Immigrant Attitudes and Cross-Municipal Variation in the Proportion of Immigrants*, *Acta Sociologica*, Vol. 52, Nr. 1, s. 47-62, Umeå, 2009, Tillgänglig online: <http://asj.sagepub.com/content/52/1/47.full.pdf>
- Hjerm Mikael, Bohman Andrea, *Främlingsfientlighet - Hundra år av forskning*, *Framtider* 2/2012, Institutet för Framtidsstudier, Stockholm, Tillgänglig online: http://www.iffs.se/wp-content/uploads/2012/06/framtider_nr2_2012_integration_120511.pdf
- Integrationspolitiska maktutredningen, *Kategorisering och integration: om föreställda identiteter i politik, forskning, media och vardag: rapport från Integrationspolitiska maktutredningen*, Fritzes offentliga publikationer, Stockholm, 2004, Tillgänglig online: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/04/74/92/9048b3fd.pdf>
- Integrationsverket, *Rasism och främlingsfientlighet i Sverige: antisemitism och islamofobi 2005*, Norrköping, 2006, Tillgänglig online: http://www.mkc.botkyrka.se/biblioteket/Publikationer/2006-02_webb.pdf

- Lange, Anders, *Social kategorisering och upplevt kulturellt avstånd*, Centrum för forskning om internationell migration och etniska relationer (CEIFO), Stockholm, 1992, Tillgänglig online: <http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:459386/FULLTEXT01.pdf>
- Lööw, Helene, "Främlingsfientlighet", i *Nationalencyklopedin*, Tillgänglig online: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/fr%C3%A4mlingsfientlighet> (Hämtad 2014-11-18)
- Orlando, Mella, Ahmadi, Fereshteh & Palm, Irving, *Mångfaldsbarometern 2014*, Uppsala universitet, 2014, Tillgänglig online: <https://www.hig.se/download/18.4db66897149b264e1ba4df24/1417115797086/mangfald.pdf>
- Migrationsinfo.se, *Attityder till invandring*, 2014-10-06, Tillgänglig online: <http://www.migrationsinfo.se/framlingsfientlighet/>(Hämtad 2014-10-28)
- Migrationsinfo.se, *Attityder till invandring i Sverige*, 2014-10-06, Tillgänglig online: <http://www.migrationsinfo.se/framlingsfientlighet/framlingsfientlighet-i-sverige/>(Hämtad 2014-10-28)
- Regeringskansliet, SOU 2012:74, *Främlingsfienden inom oss*, Stockholm, Tillgänglig online: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/20/31/23/e563007c.pdf>
- Schutz, Alfred, *The stranger: An essay in social psychology*, American Journal of Sociology, vol 49, Nr 6, s.499-507, Chicago, 1944, Tillgänglig online: http://tucnak.fsv.cuni.cz/~hajek/ModerniSgTeorie/texty_seminar/schutz-the%20stranger.pdf
- Statistiska Centralbyrån, *Inrikes omflyttning*, 2010, Stockholm, Tillgänglig online: http://www.scb.se/Statistik/BE/BE0101/2010A01L/Inrikes_omflyttning.pdf
- SVT, *SVT:s vallokalsundersökning Riksdagsvalet 2014*, Tillgänglig online: http://www.svt.se/svts/article2323667.svt/binary/SVT_ValuResultat_riksdagsval_2014_PK_0914.pdf
- World Values Survey, *Who we are*, Tillgänglig online: <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp> (Hämtad: 2014-10-29)
- World Values Survey, *WV1 Results v 2014 04 28*, Tillgänglig online: <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV1.jsp> (Hämtad: 2014-11-05),
- World Values Survey, *WV6 Results v 2014 04 28*, Tillgänglig online: <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV6.jsp> (Hämtad: 2014-11-05)
- World Values Survey, *WV6 Official Questionnaire v4 June2012*, Tillgänglig online: <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV6.jsp> (Hämtad: 2014-11-05)
- Zachariasson, Helena, Dickson, Åsa "Högerextrema och EU-skeptiker framåt", SVT Nyheter, 2014-05-25, Tillgänglig online: <http://www.svt.se/nyheter/prognos-extremhogern-storst-i-frankrike> (Hämtad 2014-10-28)
- Zillén, Karin, "Jordskredsseger för Dansk Folkeparti", DN, 2014-05-26, Tillgänglig online: <http://www.dn.se/nyheter/sverige/jordskredsseger-for-dansk-folkeparti/> (Hämtad 2014-10-28)